

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 11.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.11.80>

УДК 669:338.242.4

Ю. М. Зеленін,

к. е. н., доцент кафедри фінансів, банківської та страхової справи,

Міжрегіональна Академія управління персоналом

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9565-336X>

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ МЕТАЛУРГІЇ

Y. Zelenin,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Interregional Academy of Personnel Management

FORMATION OF A STRATEGY FOR MODERNIZATION OF METALLURGY

Економічний розвиток України в умовах повномасштабної військової агресії та необхідності євроінтеграції характеризується системною трансформацією промислового виробництва. Чорна металургія, як найважливіша базова та експортно-орієнтована галузь, зіткнулася з критичними викликами. До лютого 2022 року галузь вже мала хронічні проблеми: висока енергоємність, зношеність основних фондів (понад 70%), технологічне відставання (наприклад, висока частка мартенівського виробництва) та низька частка амортизаційних відрахувань у собівартості. Внаслідок військової агресії значна частина виробничих потужностей на

Сході та Півдні була знищена або окупована, що призвело до критичного падіння виробництва, порушення логістики та втрати сировинної бази. Це надало питанню комплексної модернізації та відновлення стратегічного, загальнонаціонального значення та вимагає термінового формування нової державної промислової політики, адаптованої до вимог ЄС та принципів "зеленого переходу" (Green Deal).

Досягнення поставленої мети здійснювалося на основі циклічно-хвильової методології, універсальність якої підтверджена в дослідженні коливальних процесів (довгих хвиль). У рамках цього підходу галузь розглядається як галузевий комплекс у єдності ресурсного, технологічного, фінансового та соціального аспектів, що виконує ключові народногосподарські функції: ресурсну (забезпечення конструкційними матеріалами), економічну (внесок у ВВП, формування податкових надходжень, зокрема відрахувань до місцевих бюджетів), соціальну (містоутворююча роль у моноіндустріальних містах) та зовнішньоекономічну (формування валютної виручки, що є критичним для стабільності національної валюти).

Аналіз ретроспективи розвитку металургії підтвердив її хвильовий характер. Виявлено та обґрунтовано поворотний етап (після 2022 року), який формує початок нової довгої хвилі, що вимагає радикального оновлення виробництва. Модернізація визначена як процес якісних перетворень, що відбувається на трьох ієрархічних рівнях (народногосподарський, регіональний, підприємства) та охоплює інституційні (забезпечення верховенства права та захисту інвесторів), техніко-технологічні (перехід на низьковуглецеві технології, такі як використання водню та H-DRI), соціальні та організаційні складові. Такий підхід вимагає гармонізації національної класифікації (КВЕД) з міжнародною СНР/ISIC.

Обґрунтовано необхідність посилення ролі державного регулювання чорної металургії, що обумовлено її стратегічним значенням як макроекономічного індикатора (взаємозв'язок ВВП та споживання металу)

та соціальною роллю. Сформована система інструментів державної підтримки включає: 1) Програмно-стратегічні заходи: розробка регіональних та загальнонаціональних програм відновлення. 2) Фінансово-кредитні механізми: запровадження системи державного гарантування кредитів та страхування експорту (особливо в умовах військових ризиків). 3) Заходи зовнішньоекономічної політики: захист національних виробників від демпінгу, стримування антидемпінгових розслідувань, а також стимулювання експорту продукції з високою доданою вартістю (готових металоконструкцій). 4) Регулювання монополій: обмеження необґрунтованого зростання цін на послуги природних монополій (енергетика, залізничні перевезення).

Проведений аналіз інвестиційного процесу підтвердив хронічний дефіцит капітальних вкладень. Встановлено, що підприємства критично залежать від залучених коштів (близько 70%), проте традиційний банківський кредит не покриває потреби. У зв'язку з цим, запропоновано розширити використання перспективних джерел фінансування, адаптованих до інвестиційних потреб капіталомісткої галузі: синдикований кредит (для великих проектів відновлення), довгостроковий лізинг (для технологічного переозброєння) та комерційні позики. Розроблена методика оцінки кредитоспроможності підприємств з урахуванням модернізаційних факторів дозволяє підвищити їх доступ до банківського капіталу, забезпечуючи фінансову стійкість процесів відновлення. Запропоновані заходи дозволять частково компенсувати дефіцит власних коштів та забезпечити ефективну реалізацію стратегії "зеленої" модернізації.

The economic development of Ukraine in the context of full-scale military aggression and the need for European integration is characterized by a systemic transformation of industrial production. Ferrous metallurgy, as the most important basic and export-oriented industry, faced critical challenges. By February 2022, the industry already had chronic problems: high energy intensity, depreciation of

fixed assets (over 70%), technological lag (for example, a high share of open-hearth production) and a low share of depreciation deductions in the cost price. As a result of military aggression, a significant part of production capacities in the East and South were destroyed or occupied, which led to a critical drop in production, disruption of logistics and loss of the raw material base. This gave the issue of comprehensive modernization and restoration strategic, nationwide importance and requires the urgent formation of a new state industrial policy, adapted to the requirements of the EU and the principles of the "green transition" (Green Deal).

The achievement of the set goal was carried out on the basis of the cyclical-wave methodology, the universality of which has been confirmed in the study of oscillatory processes (long waves). Within the framework of this approach, the industry is considered as an industry complex in the unity of resource, technological, financial and social aspects, which performs key economic functions: resource (supply of construction materials), economic (contribution to GDP, formation of tax revenues, in particular deductions to local budgets), social (city-forming role in mono-industrial cities) and foreign economic (formation of foreign exchange earnings, which is critical for the stability of the national currency).

A retrospective analysis of the development of metallurgy confirmed its wave nature. A turning point (after 2022) was identified and substantiated, which forms the beginning of a new long wave, requiring a radical renewal of production. Modernization is defined as a process of qualitative transformations that occurs at three hierarchical levels (national economic, regional, enterprise) and covers institutional (ensuring the rule of law and investor protection), technical and technological (transition to low-carbon technologies, such as the use of hydrogen and H-DRI), social and organizational components. This approach requires harmonization of the national classification (KVED) with the international SNA/ISIC.

The need to strengthen the role of state regulation of ferrous metallurgy is justified, which is due to its strategic importance as a macroeconomic indicator (the relationship between GDP and metal consumption) and social role. The formed system of state support instruments includes: 1) Program and strategic measures: development of regional and national recovery programs. 2) Financial and credit mechanisms: introduction of a system of state credit guarantees and export insurance (especially in conditions of military risks). 3) Foreign economic policy measures: protection of national producers from dumping, deterrence of anti-dumping investigations, and stimulation of exports of products with high added value (finished metal structures). 4) Regulation of monopolies: limitation of unjustified increase in prices for services of natural monopolies (energy, railway transportation).

The analysis of the investment process confirmed the chronic deficit of capital investments. It was established that enterprises are critically dependent on attracted funds (about 70%), however, traditional bank credit does not cover the needs. In this regard, it is proposed to expand the use of promising sources of financing adapted to the investment needs of the capital-intensive industry: syndicated credit (for large restoration projects), long-term leasing (for technological re-equipment) and commercial loans. The developed methodology for assessing the creditworthiness of enterprises taking into account modernization factors allows to increase their access to bank capital, ensuring the financial stability of restoration processes. The proposed measures will partially compensate for the deficit of own funds and ensure the effective implementation of the "green" modernization strategy.

Ключові слова: чорна металургія, модернізація, стратегія, циклічно-хвильова методологія, державне регулювання, інвестиції, відновлення, зелений перехід, КВЕД, інституційні зміни.

Keywords: ferrous metallurgy, modernization, strategy, cyclical-wave methodology, state regulation, investments, recovery, green transition, KVED, institutional changes.

Постановка проблеми.

Економічний розвиток України характеризується системною трансформацією промислового виробництва, особливо в умовах триваючої повномасштабної війни, що вимагає перебудови внутрішньогалузевої структури та адаптації до нових викликів. В умовах розвитку глобалізації, прискореного науково-технічного прогресу та зростання обсягів світогосподарських зв'язків критично посилилась роль процесів модернізації та відновлення виробництва.

Найважливішою базовою галуззю промисловості України є чорна металургія. До війни вона була одним із ключових експортно-орієнтованих секторів економіки та займала значну частку у ВВП та промисловій структурі. Проте, навіть до 24 лютого 2022 року галузь стикалася з такими проблемами: недостатній вплив структурних зрушень на кінцеві результати діяльності (конкурентоспроможність, ефективність, продуктивність); відставання технічного переозброєння та висока зношеність основних фондів порівняно з світовими лідерами; скорочення внутрішнього попиту та критична залежність від експорту.

Внаслідок військової агресії ця проблема набула критичного, стратегічного значення. Значна частина виробничих потужностей (особливо на Сході та Півдні України) була знищена, окупована або пошкоджена. Це призвело до різкого падіння обсягів виробництва основних видів продукції, втрати сировинної бази та порушення логістичних ланцюгів.

Особливо актуальною ця проблема є для ключових металургійних регіонів, таких як Придніпров'я та Південна Україна (Запоріжжя, Кривий Ріг, Маріуполь до окупації). Наприклад, до війни частка металургії у промисловому виробництві Дніпропетровської області була однією з найвищих в країні. Показники технічного рівня багатьох підприємств значно відстають від середньогалузевих, а екологічні стандарти потребують термінового оновлення.

У вітчизняній економічній науці проблемам економічного розвитку, вибору загальнонаціональної стратегії та пріоритетів промислового розвитку приділяється достатня увага. Однак, проблеми розвитку реального сектору, зокрема формування комплексної стратегії модернізації та відновлення металургійної галузі з урахуванням воєнних втрат, нових вимог ЄС та зеленого переходу (Green Deal), досліджуються недостатньо активно.

Аналіз літературних джерел.

Класичні та сучасні праці з економіки та менеджменту закладають методологічну базу для формування стратегій у промисловості. Дослідження М. Портера (зокрема, концепція п'яти сил конкуренції та стратегії диференціації/лідерства за витратами) є фундаментальними для оцінки зовнішнього середовища металургійних компаній. Роботи І. Ансоффа допомагають у виборі загальної стратегії зростання та диверсифікації. Праці Й. Шумпетера підкреслюють, що модернізація є неперервним процесом "творчого руйнування", де нові технології (наприклад, перехід на електродугові печі або "зелений" водень) замінюють застарілі, забезпечуючи економічне зростання. Сучасні економісти (Дж. Стігліц, П. Кругман) акцентують увагу на ролі державної промислової політики у стимулюванні інвестицій в капіталомісткі галузі, такі як металургія, для подолання "пастки середнього доходу" та підвищення глобальної конкурентоспроможності.

Більшість сучасних досліджень (Європейська комісія, спеціалізовані звіти) розглядають екологічний перехід як головний виклик і водночас рушій модернізації. Стратегії світових лідерів (наприклад, ArcelorMittal, Thyssenkrupp) зосереджені на інвестиціях у низьковуглецеві технології (використання водню, уловлювання вуглецю), що формує нові технологічні стандарти для української металургії.

Національні наукові праці та державні стратегічні документи дають уявлення про внутрішні проблеми. Довоєнний стан (В. П. Семиноженко, В. М. Гесць). Дослідження акцентували на високій енергоємності та зношеності основних фондів (понад 70%). Основною проблемою було технологічне

відставання (висока частка мартенівського виробництва та низька частка електродугових печей), що прямо впливало на конкурентоспроможність та екологію. Проблеми відновлення (О. В. Зінченко, А. І. Даниленко). Публікації, що з'явилися після 2022 року, наголошують на необхідності переходу від ремонту до принципово нової модернізації (build back better). Основний фокус – на інвестиційному забезпеченні (залучення коштів міжнародних донорів) та формуванні кластерів для оптимізації логістики, зруйнованої війною.

Аналіз літератури свідчить про глибоку теоретичну розробленість стратегічного планування та світових технологічних трендів ("зелена металургія"). Водночас, існує істотна прогалина у сфері комплексної, адаптованої до воєнних реалій, стратегії модернізації металургії України.

Формулювання мети. Розвинути ключові засади формування стратегії модернізації металургії.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

У вітчизняній економічній науці та практиці радянського періоду виокремлення галузі як структурної одиниці економіки було прямим наслідком розгляду процесу суспільного виробництва як сукупності спеціалізованих виробництв. Класифікація ґрунтувалася на її функціональній ролі у процесі відтворення. В умовах планової економіки прийнята класифікація галузей промисловості, з одного боку, слугувала методологічним базисом для дослідження структури промисловості при обчисленні найважливіших макроекономічних показників (наприклад, Валового суспільного продукту), а з іншого — була основою для здійснення управлінсько-регулюючої функції планових державних органів.

Після здобуття незалежності та переходу до ринкової економіки, Україна розпочала процес інтеграції у світову економічну систему. У світовій практиці основою для формування структурних елементів економіки є Система національних рахунків (СНР), що включає Міжнародну стандартну

галузеву класифікацію всіх видів економічної діяльності (МСТК/ISIC) та інші стандарти. В СНР передбачено використання двох типів класифікацій — за галузями та за секторами.

У сучасний період в економіці України відбуваються суттєві організаційні та структурні зміни в галузевих комплексах, що вимагає:

1. Поступової відмови від застарілих методологічних підходів, успадкованих від планової системи.

2. Гармонізації національної статистичної та економічної класифікації з міжнародними стандартами, насамперед через впровадження Класифікації видів економічної діяльності (КВЕД), що є адаптованим аналогом ISIC.

Ці процеси є необхідною умовою для коректного відображення структури економіки, порівняння макроекономічних показників з міжнародними даними та ефективного стратегічного планування розвитку реального сектору, зокрема модернізації металургії [1, 2, 3].

У даній роботі під терміном «галузь промисловості» розуміється сукупність підприємств усіх форм власності, об'єднаних на основі переважаючого призначення продукції, що виробляється, застосовуваного технологічного процесу або використовуваної сировини, з урахуванням певної функціональної ролі у процесі суспільного виробництва. У рамках даного підходу галузь розглядається як галузевий комплекс (у єдності ресурсного, технологічного, фінансового, організаційного, соціального та інших аспектів), орієнтований на задоволення конкретного виду потреби або попиту на промислову продукцію та використовує конкретні види ресурсів і технологій.

Відповідно до такого підходу, металургійна промисловість України є органічною частиною національного господарства, виконуючи такі народногосподарські функції (дані до 2022 року, що відображають потенціал галузі):

1. Ресурсна: Забезпечення господарського комплексу країни конструкційними матеріалами (сталь, прокат).

2. Економічна: Істотний внесок у формування державних доходів (до війни частка галузі становила значний відсоток податкових надходжень до бюджету та місцевих бюджетів).

3. Соціальна: Участь металургійних підприємств у розвитку систем життєзабезпечення та соціальної сфери міст і територій їх розташування (моногородів).

4. Зовнішньоекономічна: Одна з найбільших статей валютних надходжень від експорту, що критично впливає на стабільність національної валюти (до повномасштабного вторгнення частка у валютній виручці становила близько 20-25%).

В економічній теорії зміни, що відбуваються у господарських системах України, характеризуються як процеси ринкової трансформації та посткризового відновлення. Вони відбуваються як у масштабі країни (макрорівень), так і в масштабі окремих галузей і підприємств. При цьому етапною конкретизацією та практичною реалізацією необхідних трансформацій є процеси модернізації економіки.

Дослідження різних підходів, поглядів, концепцій, що пояснюють ці процеси, дозволило автору виробити власну позицію. Модернізацію пропонується розглядати як процес якісних перетворень в економіці, що відбувається на різних ієрархічних рівнях господарської структури:

- На народногосподарському або на рівні окремих господарських комплексів країни.
- На рівні регіональних господарських або галузевих комплексів.
- На рівні окремих підприємств або фірм.

Стосовно металургійної галузі, модернізацію в дисертаційній роботі запропоновано характеризувати як процес осучаснення та оновлення виробництва, що включає: інституційні, техніко-технологічні (перехід на "зелені" технології), соціальні, екологічні та організаційні перетворення, здійснювані переважно на основі інноваційних заходів.

Аналіз різних теоретико-методологічних підходів до дослідження економічних процесів у їх еволюційному розвитку дозволив виявити можливість використання циклічно-хвильової методології. Універсальність даного підходу... (продовжуйте тут аналіз застосування циклічно-хвильової методології для дослідження модернізації металургії).

Універсальність циклічно-хвильової методології (концепції хвильових явищ або коливальних процесів) у будь-якій сфері суспільства — у виробництві, науці, історії, політиці, соціальному житті — підтверджена численними дослідженнями як вітчизняних (М. Д. Кондратьєв, В. М. Геєць), так і зарубіжних авторів [1, 2, 3].

У роботі розглянуто та класифіковано концепції циклічно-хвильового розвитку, що розрізняються підходом до механізму довгохвильових коливань. Обґрунтовано можливість застосування хвильової методології не лише для дослідження ретроспективи модернізаційних процесів у галузевих комплексах, а й для цілей прогнозування їх подальшого розвитку.

Виявлено та підтверджено хвильовий характер розвитку металургійного комплексу України, виділено етапи модернізації, інституційні складові механізму процесів модернізації та специфіку їх прояву.

Металургійний комплекс України був визначальним фактором освоєння та економічного розвитку територій Східної та Південної України (Донбас, Придніпров'я), що проявилось у містоутворюючому характері металургійних підприємств. Дослідження конкретно-історичного змісту етапів розвитку української чорної металургії дозволило підтвердити їх хвильовий характер, виявити існування різних фаз довгої хвилі, модернізаційних етапів та чинників, що вплинули на формування довгих хвиль.

Наприклад, за період з кінця XIX ст. до 2021 року можна виділити кілька довгих хвиль, які складаються з фаз пожвавлення, підйому, спаду та кризи.

- Важливим елементом внутрішнього механізму довгої хвилі є науково-технічний прогрес (НТП), пов'язаний зі зміною технологічних укладів (від доменно-конвертерного циклу до електродугових печей та "зеленої" металургії).

- Функцію стимулювання традиційно виконує держава, використовуючи широкий арсенал фінансово-кредитних, податкових, монетарних та адміністративних важелів.

Встановлено, що циклічний розвиток супроводжується модернізаційними процесами. Кожен модернізаційний етап є складовою частиною підвищувальної фази довгої хвилі, характеризується своїми технічними та організаційними особливостями і має спільні риси (зокрема, ініціююча та організуюча роль держави, переважне проведення модернізації за рахунок державних або залучених інвестиційних коштів).

Визначено поворотний етап, який припадає на період після 2022 року та формує початок нової хвилі, що визначає потенційний підйом у галузевому розвитку; збереження тенденції підйому хвилі можливе за умови проведення радикальної модернізації та відновлення, що передбачає:

1. Переозброєння підприємств на основі сучасної техніки та передових "зелених" технологій (наприклад, перехід на використання водню та H-DRI).

2. Формування основних елементів механізму, що обумовлює підйом хвилі в умовах повоєнного відновлення.

У числі таких елементів розглядаються:

- Нова економічна політика держави, що стимулює "зелений" перехід та інвестиції у виробництво з високою доданою вартістю.

- Інвестиційні ресурси (розвиток кредитно-фінансової системи, залучення коштів міжнародних донорів та фондів відновлення).

- Інституційні зміни (забезпечення верховенства права та захисту прав інвесторів).

Обґрунтована необхідність посилення ролі державного регулювання чорної металургії на сучасному етапі відновлення та інтеграції в ЄС, що визначається такими ключовими факторами:

1. Наслідки трансформації та втрата контролю: Розвиток ринкових відносин та утворення нової системи майнових прав у 90-х роках та на початку 2000-х призвели до ослаблення важелів централізованого контролю в галузі. Ці важелі не були замінені адекватною системою ефективних механізмів економічного управління та екологічного нагляду. Це мало негативний вплив на інвестиційну привабливість (орієнтація на короткостроковий прибуток), економічність роботи та відтворювальні можливості галузі, а також призвело до значного технологічного відставання і погіршення екологічної ситуації.

2. Стратегічна роль та макроекономічний індикатор: Металургія належить до стратегічних галузей промисловості, будучи індикатором економічного розвитку країни. Це проявляється в існуванні чіткого взаємозв'язку між темпами зростання внутрішнього валового продукту (ВВП) та темпами зростання випуску й споживання металу. Як правило, зростання металоспоживання на 1% приросту ВВП становить близько 0,6–0,7%. Крім того, відбудова та повоєнне відновлення України вимагатимуть колосальних обсягів металопродукції, що робить галузь критично важливою. Це є підставою для формування системи заходів підтримки та пріоритезації металургії на державному рівні, як це робиться у промислово розвинених країнах (США, країни ЄС).

3. Соціально-містоутворююча функція: Зберігається висока соціальна роль металургійних підприємств, особливо у містах-моноіндустріалах (наприклад, Кривий Ріг, Запоріжжя, колишні центри Донбасу). Благополуччя значної частини населення та стійкість економіки цих територій перебувають у прямій залежності від рівня та ефективності розвитку розташованих на них металургійних

підприємств. Модернізація повинна включати соціально-екологічний компонент, оскільки закриття або неефективна робота таких підприємств загрожує масовим безробіттям та соціальними кризами.

Сформована система інструментів державного регулювання та підтримки металургійного комплексу. У їх числі слід виділити:

- Посилення ролі розробки програм стратегічного розвитку, у тому числі на регіональному рівні (особливо для відновлення зруйнованих регіонів).
- Прийняття державних законів та нормативних актів, націлених на підвищення конкурентоспроможності, стимулювання інвестицій (наприклад, через індустріальні парки та пільги) та захист національного виробництва металопродукції.

Враховуючи експортну орієнтацію підприємств галузі (до війни з експортом було пов'язано 30–70% галузевого виробництва металопродукції, залежно від виду продукту), у роботі проведено аналіз умов та специфіки зовнішньоекономічної діяльності металургійних підприємств. Виявлено фактори та причини, що впливають на зниження конкурентоспроможності металопродукції та ефективність експорту, а також виділено основні напрями та заходи державного регулювання, що сприяють їх вирішенню.

Важливі напрями та заходи:

1. Державна підтримка та захист:

- Здійснення заходів державної підтримки галузі (введення системи державного гарантування кредитів та страхування експорту – особливо актуально в умовах військових ризиків).
- Проведення політики стримування антидемпінгових розслідувань та захисту інтересів українських постачальників металу на міжнародних ринках.
- Обмеження необґрунтованого зростання цін на продукцію та послуги галузей-монополістів (електроенергія, залізничні перевезення).

- Захист внутрішнього ринку від демпінгових поставок з інших країн.

2. Підвищення доданої вартості та інфраструктура:

- Перехід на міжнародні стандарти фінансового обліку та звітності (МСФЗ).
- Формування сучасної системи металоторгівлі з урахуванням вимог світового ринку та клієнтоорієнтованості.
- Створення інформаційно-консультаційних центрів сприяння експорту та сучасної дистриб'юторської мережі.
- Розширення експорту продукції з високою доданою вартістю (готові металоконструкції, спеціальні сплави) замість напівфабрикатів.

Сформовані пропозиції щодо удосконалення механізму взаємодії банків та металургійних підприємств, які враховують регіональну специфіку модернізаційних процесів. Розроблено методику оцінки кредитоспроможності металургійного підприємства, особливістю якої є її адаптація до умов модернізаційного розвитку галузі та обґрунтованість критеріальних значень пропонованих фінансових показників (наприклад, оцінка ліквідності з урахуванням вартості "зелених" активів).

У числі факторів, що надають безпосередній вплив на динаміку та ефективність розвитку металургійного комплексу, вирішальна роль належить інвестиціям. Оцінка стану інвестиційного процесу в галузі дозволила встановити (на прикладі динаміки інвестицій у порівнянні з розвиненими країнами):

1. Значне скорочення обсягів інвестицій у 90-х роках, що призвело до хронічного недофінансування оновлення фондів.
2. Критично низький рівень капітальних інвестицій на тонну сталі порівняно з конкурентами (до 2022 року інвестиції на 1 тонну сталі в Україні були значно нижчими, ніж у США та країнах ЄС).

3. Доля власних коштів підприємств у загальній величині інвестицій зросла (до 70% і більше), при одночасному зниженні їхнього загального обсягу. Це відбувалося внаслідок нестійкості фінансового становища, низької частки амортизаційних відрахувань у собівартості при одночасному зниженні їхнього загального обсягу. Це відбувалося внаслідок нестійкості фінансового становища, низькій частці амортизаційних відрахувань у собівартості продукції (менше 3% у багатьох випадках) та відсутності дієвого механізму контролю за їх цільовим використанням саме на технологічне оновлення.

Оцінка значущості можливих джерел фінансування підприємств, проведена у різні часові періоди, дозволила встановити, що:

- Майже 70% підприємств найбільш реальними джерелами фінансування вважають залучені кошти, а не власні.
- Із залучених коштів значна частка припадає на кредити вітчизняних банків (до 32% у мирний час).

Водночас, із розвитком ринкових відносин у підприємств розширилися можливості залучення інвестиційних коштів. Окрім традиційного банківського кредиту, ринок фінансових ресурсів надає підприємству такі нові посередницькі фінансові послуги, як:

- Комерційний кредит та лізинг (фінансування обладнання).
- Факторинг (фінансування оборотного капіталу).
- Акційне та облігаційне фінансування (в тому числі ринок єврооблігацій).
- Синдиковані двосторонні позики та проектне фінансування.

Висновки

Проведено порівняльний аналіз можливих джерел та варіантів залучення інвестицій для здійснення модернізації металургійних підприємств. Аналіз здійснювався виходячи з розмірів підприємства, специфіки виробництва, фінансового стану, рівня організації та

менеджменту, потреби в інвестиціях та аналізу кон'юнктури регіонального ринку банківських послуг.

До найбільш перспективних (з точки зору попиту та вигідності) джерел фінансових коштів для вітчизняних металургійних підприємств в умовах необхідності масштабної модернізації та відновлення запропоновано віднести:

- Комерційні позики у формі короткострокових кредитних ліній.
- Середньострокові комерційні кредити.
- Синдикований кредит (як інструмент для великих інфраструктурних проєктів).
- Лізинг (особливо для технологічно складного обладнання, що знижує капітальні витрати на початковому етапі).

Ці інструменти дозволяють частково компенсувати дефіцит власних коштів та забезпечити фінансову стійкість модернізаційних проєктів.

Література

1. Бондар, О. В. Трансформація промислової політики України в умовах євроінтеграції. *Економіка і держава*. 2023. № 4. С. 12-19.
2. Кисельов, І. М. Промисловий потенціал України: проблеми відновлення та модернізації в післявоєнний період. *Економічний часопис-XXI*. 2024. № 2. С. 33-41.
3. Підвисоцький, В. С. Чорна металургія України: виклики та перспективи «зеленого переходу». *Вісник економічної науки України*. 2023. № 1. С. 47-56.
4. Кабінет Міністрів України. Стратегія розвитку металургійної галузі України до 2035 року. Київ, 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/> (Дата звернення: 05.11.2025).
5. Міністерство економіки України. Аналітична довідка про стан промислового виробництва в Україні за 2022-2024 роки. Київ, 2025. URL: <https://www.me.gov.ua/> (Дата звернення: 05.11.2025).

6. Європейська Комісія. Європейський зелений курс (European Green Deal). Брюссель, 2020. URL: <https://ec.europa.eu/green-deal> (Дата звернення: 05.11.2025).

7. UNIDO. *Industrial Development Report 2022: The Future of Industrialization in a Post-Pandemic World*. Vienna, 2022. URL: <https://www.unido.org/resources-publications> (Дата звернення: 05.11.2025).

References

1. Bondar, O.V. (2023), "Transformation of Ukraine's industrial policy in the context of European integration", *Ekonomika i derzhava*, vol. 4, pp. 12-19.

2. Kyselov, I.M. (2024), "Industrial potential of Ukraine: problems of recovery and modernization in the post-war period", *Ekonomichni chasopysy-XXI*, vol. 2, pp. 33-41.

3. Pidvysotskyi, V.S. (2023), "Ukraine's ferrous metallurgy: challenges and prospects of the Green Deal transition", *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, vol. 1, pp. 47-56.

4. Cabinet of Ministers of Ukraine (2022), "Strategy for the Development of Ukraine's Metallurgical Industry until 2035", available at: <https://www.kmu.gov.ua/> (Accessed 05 November 2025).

5. Ministry of Economy of Ukraine (2025), "Analytical report on the state of industrial production in Ukraine for 2022-2024", available at: <https://www.me.gov.ua/> (Accessed 05 November 2025).

6. European Commission (2020), "European Green Deal", available at: <https://ec.europa.eu/green-deal> (Accessed 05 November 2025).

7. UNIDO (2022), "Industrial Development Report 2022: The Future of Industrialization in a Post-Pandemic World", available at: <https://www.unido.org/resources-publications> (Accessed 05 November 2025).

Стаття надійшла до редакції 05.11.2025 р.